

700 aastat Ahrensburgi

Keskaeg: 1314 – 1567

Algus keskajal

Ahrensburgi tegelik algus kaob ajaloo hämarustesse. Lähtepunktiks oli aga Woldenhorni küla, mis tõenäoliselt eksisteeris juba 11.sajandil, kuue kuni seitsme talukohaga asustus Auetali ääres, tänase Vana Turu kohal. Praegusele Ahrensfeldi tiigi (tollal veel järve) looduskaitsealale, rajati hiljem Arnesvelde linnus, mis on äratuntav veel tänapäeval kõrgendikuna Hageni metsas. Woldenhorn oli metsade ja soode keskel asuv kõrvaline küla. Selle talupojad olid isiklikult vabad, aga pidid linnusefoogtile makse maksma, peamiselt rukkis.

Woldehorni mainitakse ürikus

Kui Woldehorni 1314.aastal esmakordselt ürikutes märgitakse, eksisteeris ta tõenäoliselt juba vähemalt 200 aastat. Nagu tihti ürikutes, nii oli ka siin tegemist omaniku vahetusega. Holstein-Plöni krahv Johann III nimetab Woldenhorni küla ühes ürikus, kui ta pärast kaotatud lahingut selle oma onult Adolf VI- llt üle võttis.

Katastroofiline 14.sajand

1314.aasta märgib kolme märja ja külma suvega aastate algust, mis viisid ikalduse ja suure näljahädani. Paljud Ahrensburgi ala talukohad jäeti oma elanike – nii palju kui neid ellu jäi –poolt maha, põllumaad jäeti sööti, terved külad tühjenesid ja talud lagunesid. Elanikud siirdusid teistesse, elujõulisematesse küladesse või Hamburgi ja Lüübeki linnadesse. Kui 1350.aastal esmakordselt katk üle Schleswig-Holsteini liikus, tõi see nõrgenenud elanikkonnale suuri kaotusi ja sellest peale pöördus katk iga paari aasta tagant suvekuudel tagasi. Elanike arvu vähenemine viis talukohtade mahajätmise ja väljarändamiseni. Et oma sissetulekuid kindlustada kehtestas aadel talupoegadele sunnismisuse. Sinnamaani võisid talupojad vabalt oma talukoha üles ütelda ja mujale lahkuda.

Linnuse asemel klooster: uued valitsejad

1327/28 viis krahv Johann oma elamise Arnesvelde linnusest üle Trittausse, saades selle Reinfeldi tsistertsii munkadelt Woldenhorni, Ahrensfelde ja Meilsdorfi vastu vahetamisega. Arnesvelde linnus jäeti maha (ainult linnuse esist maad kasutati veel 18.sajandilgi põllumaana). Woldenhorn kuulus sellest peale 240 aastat Reinfeldi kloostrile.

Woldenhorni talupojad pidid sellest peale mitte enam linnusefoogtile, vaid kloostriile makse maksma. Umbes 30 km kaugusel asuv Reinfeldi klooster omas Woldenhornis haruosakonna – kloostrifoogtkonna – kus valitseti ka külasid. Kus täpselt see foogtkond asus, on tänaseni teadmata.

Kloostri talupoegadel olid kindlaks määratud maksud ja nad pidid osutama teatud teenuseid ning nad seisisid kloostrifoogti valitsuse all. Aga nad ei olnud pärisorjad, vaid nad võisid vabalt oma koha üles öelda ja ka ilma loata abielluda.

Mõisa alluvuses: 1567 – 1866

Mõisa alluvuse minek

Reformatsiooni käigus 16. sajandil sekulariseeriti paljud katoliku kloostrid, nende varandused läksid – tihti protestantlike maahärrade survele – aadlikest omanike kätte. Nii läks ka Reinfeldi kloostri.

Pärast kloostri sekulariseerimist 1567. aastal sai Taani väepealik Daniel Rantzau Taani kuningalt oma kätte Woldenhorni ja seda ümbritsevad külad. Tema vend ja pärija Peter Rantzau laskis 1570 – 1585 Woldenhorni küla äärealale rajada renessansstiilis telliskividest härrastemaja, mis oli ümbritsetud vallikraavidega – praeguse Ahrensburgi lossi. Peter Rantzau laiendas oma valdusi – külad Woldenhorn, Bünningstedt, Ahrensfelde, Meilsdorf, Timmerhorn – veel Wulfsdorfi läbi ja muutis need aadlimõisaks ning asutas oma kirikukihelkonna. Selle jaoks ehitas ta kiriku ja ostis mõisaelanikud, kes sinnamaani kuulusid Bergstedti kirikukihelkonna alla sealt välja. Sellest peale oli iga mõisahärra samaaegselt ka kiriku patroon, kes määras muulgas kohale pastori. Sellega oli tal koos teiste õigustega ka suur mõju vaimulikule valitsemisele. Pastor kuulutas kantslist mõisa alamatele mõisahärra otsuseid ja määrusi ning luges ette kalendaarseid teateid.

„Woldenhorni kirik“ (tänapäeval lossikirik) ja niinimetatud „jumalauberikud“ – vaestele, aga ka mõisahärra teenijatele mõeldud korterid – ehitati umbes samal ajal kui praegu Ahrensburgi lossiks nimetatud loss.

Mõisahärra võim

Kuidas woldenhornlased sellele reageerisid, et nad äkki Rantzaude mõisa alamad olid, ei ole teada. Kindel on, et mõisahärral oli tunduvalt rohkem võimu kui kloostriil. Talle kuulus kogu maa, kõik talukohad ja loomad, tema talupoegadest alamad olid oma kohta kinnitatud. Peale selle omas ta kohtuõigust ja võis seega oma alamate elu üle otsustada. Talupojad majandasid oma talu makstes renti või tehes teopäevi. Pärimuste järgi olevat Ahrensburgi mõisahärrad alguses oma aadellike privileege ja pärisorjust küllalt lõdvalt käsitlenud. Mõisahärra Detlev Rantzau ajal viis see raskete konfliktideni.

Detlev Rantzau optimeerib oma mõisa

1715.aastal sai Woldenhorn endale Detlev Rantzau näol uue mõisahärra. Ta pärines Rantzaude teisest liinist, mis resideeris Schlei ääres. Ta abiellus kaheteistkümne aastase Ahrensburgi pärija Friederica Amaliaga ja kolis Ahrensburgi mõisa. Kuna talle mõis küllalt tulutoov ei olnud, viis ta läbi terve rea reforme, mis kõik mõisa alamate koormisi tõstsid. Näiteks karmistas ta pärisorjuse reegleid ja seadis sisse rohkem ning pikemaajalisi teokoormisi.

Edasi laskis ta Wulsdorfi küla talud maha lammutada ja sinna endale suure piimakarja majandi rajada. Wulsdorfi elanikud suunati teistesse küladesse rentnikeks või väiketalunikeks, mis paljudele tähendas sotsiaalse seisundi halvenemist. Tööd uues suurmajandis hakkasid tegema Bünningstedti mõisa talupojad teopäevadena.

„Ahrensburgi talurahvasõda“

Need ja paljud teised reformid provotseerisid üle kolme aastakümne Ahrensburgi mõisa alamates vihast vastupanu. Talupoegadel olid tänapäeva mõttes keskmised talumajapidamised, mille juurest nad kolm, osaliselt ka rohkem teotöölist pidid iga päev saatma mõisa käsutusse. Selline mõisa ülemvõimu karmistamine oli nende arust vastuolus tavaõigusega.

Talupojad hakkasid vastu sellega, et ignoreerisid käske, demonstreerisid lossi ees, tungisid mõisavalitsejatele kallale või põgenesid kollektiivselt.

Rantzau reageeris meetmetega nagu peksmine ja vangistus, sõdurite majutamine taludesse ja varanduse pandiksvõtmine. Lõpuks võtsid talupojad endale Hamburgist advokaadi ja läksid oma mõisahärra vastu kohtusse kuni Kopenhageni kuningliku kohtuni välja. See, peamiselt aadlikest koosnev kohus andis Detlev Rantzaule põhimõtteliselt õiguse, aga mitte kõigis punktides. Talupojad saavutasid oma märkimistvääriva visadusega selge võidu: mõisahärra pidi ennast kohtu ees õigustama ja ei saanud mõisa enam täielikult oma äranägemise järgi pidada.

Edukas Heinrich Carl Schimmelman

1759.aastal ostis kodanlasest kaupmees Heinrich Carl Schimmelman endale Ahrensburgi lossi ja mõisa ning kohe ka sinna juurde kuuluvad aadliprivileegid. Schimmelman tegi tavatut karjääri, mis tema kui Demmin/Vorpommerni viljakaupleja poja hiljem Taani läänikrahviks ja Taani kuninga kassameistriks tõusta laskis. Kaubandus- ja finantsäri suurendasid tema rikkust. Üheks Põhja-Euroopa rikkaimaks meheks sai ta aga kui „global player“, 1763.aastast transatlantilise koloniaalse kolmepoolses kaubanduses – vahetuskaubanduses Euroopa, Aafrika ja Uue Maailma vahel. Põllumajandus – ja tööstustooted Kopenhagenist läksid vahetuskaubaks orjade vastu Aafrika läänerannikul. Orjad müüdi Uue Maailma kolooniatesse suhkruroo- ja puuvillaistanduste töölisteks ja istanduste toorained transporditi töötlemiseks Euroopasse. Schimmelmanile kuulusid praeguses U.S. Virgin Islandil neli suhkrurooistandust koos ümmarguselt 1000 orjaga ja Põhja-Euroopas mitmed maamõisad, vabrikud ja koloniaaltoodete kaubamonopolid. Schimmelman oli kuningate ja kaubaseltside kõrval üks vähestest eraisikust kaupmeestest, kes vajalikke kaubanduskaitsepunkte kontrollisid – nii võis ta neli isiklikku laeva kolmepoolsetele sõitule saata. Mitmetest allikatest toituvad rahalised varandused paigutas Carl Schimmelman perekondlikku sihtasutusse (rahafideikommis), mille pärandiosadest tema järeltulijad ja nende perekonnad kuni 19.sajandini kõrgeid dividende said.

Woldenhorn ehitatakse ümber

Ahrensburgi uue mõisahärrana laskis Heinrich Carl Schimmelmänn alates 1760.aastast kohe härrastemaja ja Woldenhorni mõisaküla baroki vaimus representatiivselt ümber kujundada. Muuhulgas ehitati renessanssehitise sisemusse suur paraadtrepp ja väljast lasti hoone kaks korda valgeks värvida – sellest peale hakati sedanimetama „Ahrensburgi lossiks“. Schimmelmänn laskis ka väiksemaid parke, alleesid ja aedasid rajada. Mõisa ehitati uus valitsejamaja. Ka Woldenhorni mõisaküla kujundati 1760.aastatel täiesti ümber: üksikud hütid ja talumajad lammutati üksteise järel maha. Nende asemele rajatud uued talukohad, hütid ja elumajad kujundasid barokse väikeresidentsi piki tsentraalset tänavat, praegu „Grosse Straße“. Kirikuesise turuplatsi äärde kerkisid mansardkorrustega majad Schimmelmänni teenistujatele ja kõrgemal seisvatele mõisaelanikele. Tsentraalse suure tänava lõpus paiknevast rondellist rajati tähekujuiselt kolm uut alleed, mis ääristati noorte puudega – pärnade ja haabadega. Woldenhorni jaoks Schimmelmänni poolt väljavalitud kohaasend võimaldas nüüd representatiivset läbisõitu tema Hamburgi kontorist või Wandsbeki mõisast Ahrensburgi lossi. Et ka seal kiiresti oma ärikorrespondentsiga tegeleda, kasutas Schimmelmänn oma mõjuvõimu Kopenhageni õukonnas ja laskis postitee läbi Woldenhorni oma lossist mööda suunata – marsruut, mis hiljem „Chaussee“ ja B 75 maanteeks välja ehitati.

Rajatakse kivivallidele istutatud hekkidega põllupiirid (nn. „Knick“)

1760.aastateni harisid Ahrensburgi talupojad vana tava järgi oma kitsaid pikki põlluribasid suurtel maatükkidel ühiselt. Nüüd mõõdeti talumaad ja jagati täisnurkseteks põldudeks, mis ümbritseti hekkide ja kivivallidega. Nii tekkis nn. „Knick“ oma sirgete koplite ja täisnurksete teedega. Sellega ei muutunud mitte ainult maastikupilt, vaid ka traditsiooniline talupoeglik majandamine: kui senini külvati ja koristati saaki koos üheaegselt, siis nüüd vastutas iga talupoeg oma põldude eest ise. Sellega oli sajanditevanune talupoegade majanduskogukond külas likvideeritud. Ka kogukondlikud karjamaad mõõdeti ja jagati talupoegadele üksikult välja. Maade jaotust loeti tollal mõisaomanike hulgas edumeelseks: mõis, mida nii majandati, omas palju suuremat väärtust.

Talupojad saavad vabaks

Kui Friedrich Joseph Schimmelmänn 1782.aastal Ahrensburgi oma isalt päranduseks sai, olid tal privaatselt suured võlad. Oma sissetulekute suurendamiseks laskis ta 1784 kõigepealt Wulfsdorfi majandi jälle jagada ja mõisast väljaspool seisvatele isikutele maatükid enampakkumisel põlisrendile anda. 1788 järgnes tema lossi juures asuva põhimõisa alade oksjon. Neid maid harisid seni Woldenhorni ja Bünningstedti talupojad, kes seal teokoormisi kandsid. Kuna mõisa majapidamine oli lõpetatud ja teotööd enam ei vajatud, siis laskis Friedrich Joseph Schimmelmänn sealsed talupojad pärisorjusest vabaks. Meilsdorfi majand oli küll välja renditud, aga ka seda majandati Ahrensfelde talupoegade teotööga. 1797 said ka Ahrensfeldi talupojad endale ja oma peredele vabastuskirja, kuna Meilsdorfi uuele rentnikule teokoormisi „edasi ei renditud“. Kõik teised mõisa alamad pidid oma vabastamist kuni 1805.aastani ootama, kui Taani kuninga edikt pärisorjuse kaotas ja kõik oma alamad vabastas.

Napoleoni sõjad ja selle tagajärjed

18.sajandi lõpust alates muutis Napoleon oma vallutussõdadega suure osa Euroopast sõjatandriks. Kuna Taani Napoleoni poolel oli, siis pidi Woldenhornis 1803.aastast sõdureid majutatama ja sõjamakse hobuste, loomasööda ja toiduainete näol makstama. Olukord halvenes veelgi, kui 1813.aasta talvel Põhja-armee vaenulikud trupid Woldenhorni majutati, et Hamburgi piirata. 1000 Ahrensburgi mõisa alama peale tuli 6000 meest ja 2000 hobust. Külaelanike koormus oli tohutu. Pärast Napoleoni sõdasid pidid talupojad kõikuvate tervavilja hindadega võitlema. Sinna juurde tuli veel see, et pankrotistunud Taani riik hakkas alates 1813.aastast lisamakse maavaldustelt sisse nõudma, mis talupoegi raskelt tabas. 1816.aasta aga oli nii külm, et läks ajalukku „ilma suveta aasta“ all. Ka paljude järgnevate ikalduste läbi läksid paljud talud pankrotti või tagasi Ahrensburgi mõisnike kätte, kes 19.sajandil jälle ise majandama hakkasid.

Elanikkond kasvab ja vaesus suureneb

19.sajandil kasvas Euroopa elanikkond ennenähtamatult. Ka Ahrensburgi mõisas kahekordistus 1803 – 1864 elanike arv. Selle tagajärjel kasvasid sotsiaalsed erinevused. Need vähesed perekonnad, kellel oli küllaldaselt maad, tulid hästi toime ja ka mõisahärra sai kasumit. Enamusel ahrensburglastel oli aga vähe maad või üldse mitte, ja praktiliselt muud teenimisvõimalust peale põlluharimise ei olnud. Samasugune areng oli ka ümbritsevates regioonides ja ka naabruses asuvad hansalinnad pidid võitlema kiiresti kasvava vaeste hulga ja tööpuudusega. Seega jäid „väiksed inimesed“ alternatiivide puudumisel Ahrensburgi mõisa, ka nn. kodu(koha) õiguse tõttu, mille järgi pidi vaestekassa neid toetama. Reaktsioonid vaesuse probleemile Ahrensburgi mõisas olid ajastukohased 19.sajandile: ühelt poolt rajati Fannyhöhes töö- ja vaestemaja, mille eest seisis mõisa sündik Huss. Teise võimaluse pakkus välja Ahrensburgi aritmeetika õpetaja Joachim Klindt: abi eneseabi läbi õlgkübarate punumise näol. Õled müügiks minevate kübarate jaoks muretseti vaestele perekondadele vaestekassa poolt tasuta. Mõlemad abinõud vaid leevendasid vaesuse probleeme, aga ei lahendanud neid.

Sotsiaalsed erinevused

Paremini läks Ahrensburgi mõisahärra perekonnal: toleaeagne mõisahärra Ernst Schimmelman päris 1845 kogu perekonna varanduse. Nii sai ta palju investeerida oma aadelliku maa-elu edendamisse ja kaunistamisse. Ta laskis lossi renoveerida, uue hobusetalli koos ratsamaneeriga (Marstall) ja värvamaja üle lossisilla ehitada.

Ühendus teedevõrguga

Woldehorn oli 18.sajandil ühendatud Holsteini teedevõrguga ja krahv Schimmelman hoolitses ka edaspidi, et tema mõis suurtest teedest kõrvale ei jääks. 1843 ühendati Woldenhorn Elmenhorsti ja Wandsbeki vahelise teelõigu kaudu üleregionaalsesse teedevõrku. See toimus ühenduses šosse, esimese kunstliku killustusega maantee Schleswig-Holsteinis, ehitamise raames. See ühendus teedevõrguga omas Ahrensburgi hilisema arengu suhtes suurt tähtsust: Nimetatud teedelõik üle Hamburgi ja „Große Straße“ sai 20.sajandil maantee B75 üheks lõiguks.

Ahrensburg vallana 1867 – 1949

Hüvasti Taani, tere Preisimaa

Pärast seda kui Preisimaa kahes sõjas Schleswig-Holsteini eest selle oma kätte said, muutus 1867 ka Woldenhorn Preisi alaks. See tähendas elanikkonnale mõningaid muutusi, nii hakkas näiteks kehtima teine maksusüsteem ja seati sisse kolmeaastane üldine sõjaväekohustus. Preisi maaõigus tagas oma alamatele ühingute ja kogunemiste vabaduse, nii kaua kui kogunemiste eesmärk ei olnud poliitiline. Woldenhornis asutati 1867.aastal esimesena tuletõrjeühing, järgnesid teised ühingud, nagu näiteks kodanikeühing. Schleswig-Holsteini provintsi jagati 1867.aastal kreisideks, selle läbi tekkis haldusüksus Stormarn kreisilinn Wandsbekiga. Külalast sai nüüd vald ja see ajas oma asju ise. Talupoegade foogt asendus valitud vallavanemaga.

1878 asutas krahv Carl Schimmelman omaenda haldusüksuse, mis hõlmas kõiki tema Ahrensburgi maa-alasid. Ka suur osa Woldenhornist, mis lossist kuni „Grosse Straße“ algusesse ulatus, kuulus sellesse. Sellega oli Ahrensburg kaheks jaotatud ja kuni 1928.aastani, mil mõisade haldusüksused likvideeriti, olid krahvid Schimmelmanid oma mõisa aladel kohalikud võimukandjad.

Raudtee käikuandmine

1.augustil 1865.aastal avati raudteejaam. Ta kandis Ahrensburgi nime, kuna asus Ahrensburgi mõisa territooriumil. Raudtee oli kagust Woldenhorni kaudu suunatud, nii et jaam siis veel väljaspool valda asus. Oma esimesel vallakoosolekul 1867.aastal otsustasid Woldenhorni elanikud, et nende küla nagu jaamgi Ahrensburgi nime hakkab kandma.

Raudteeühendus tähendas ka põllumajandussaaduste, eriti piima, paremaid transpordi- ja müügi võimalusi.

Suvekuudel pandi pühapäevadel ja pühadel käiku erirongid, et väljasõitjaid Hamburgist rohelusse tuua (Hamburg oli selleks ajaks arenemas kitsaste ja ebapuhaste korteritega suurlinnaks). Nad matkasid siit Hagenisse või Hamburgi metsa Großhansdorfini. Paljud ahrensburglased nägid selles võimalust ja seadsid sisse hotelliettevõtte või kõrtsi. 1880.aasta paiku piknes Ahrensburgi keskuses 1500 elaniku juures 16 toitlustusasutust.

Võimaluse kaudu, poole tunni jooksul Hamburgi südalinna sõita, muutus koht jõukatele hamburglastele atraktiivseks, nii et nad oma elukoha, eriti pärast kooleraepideemia puhkemist 1892.aastal, siia üle tõid. Jaamast idapool kerkis villade rajoon, kus siin elavad hamburglased parema kvaliteediga elustiili nautisid. Nende parkidele sarnanevate aedade jaoks tekkis suur vajadus taimede järgi, nii et selle tagajärjel asusid siia aednikud ja rajati aiandeid.

Vaesus „põhjamaises idüllis“

Aga ka vaesus oli ikka veel Ahrensburgis laialt levinud, see isegi suurenes. Hamburgi ja Wandsbeki (umbes 30 vabrikuga) ja Altona linnades oli tööjõu ülepakkumine, mille tagajärjeks oli tööpuudus ja viletsus. Seetõttu tuli ümberkaudsesse Stormarni aina rohkem kerjavaid inimesi, kes olid töö ja peavarju otsinguil. 1870.-

ndatel/1880.aastatel alguses suurenes kerjamine maal veelgi. Kuna see oli avalik õiguserikkumine, siis võeti ka siin hulkureid üleöö vahi alla.

I maailmasõda ja selle tagajärjed

I maailmasõda algas 1.augustil 1914 hurraa-patriotismi ja natsionalismi atmosfääris. Varsti pärast seda tekkis toiduainetega varustamise häireid ja tähtsatele toidu- ja tarbekaupadele seati sisse ostuload, et tagada ühtlane tarbimine. 1916.aastast halvenes toiduainetega varustamine märgatavalt. Toiduainete pakkumus vähenes veelgi, kuna import, millest Saksa riik sõltuv oli, jäi vastaste (Suurbritannia, Prantsusmaa ja Venemaa) blokaadi abinõude pärast ära. Vihmase suve tõttu, mis rikkus saagi ja seejärel külma nn.“kaalikatalve“ 1916/17 tagajärjel nälgisid ka siin paljud inimesed, kuna regiooni toiduaineid pidi ka veel Hamburgi ja Lüübekisse ära antama.

Aga ka sõjategevus ise viis kurva bilansini: see maksis 140 Ahrensburgi ja ümbruskonna sõduri elu.

Sõja lõpul, 1918.aastal, oli majanduslik situatsioon ja toitlustamise olukord kehvalt halb, sest jätkuva blokaadi tõttu valitses energia ja toorainete puudus. Sellele ajale vajutas pitseri tööpuudus, kitsikus toiduainete vallas ja rahaväärtuse langemine. Kehv majandusseis kestis Stormarni kreisis veel kuni inflatsiooni lõpuni 1923.aastal.

Weimari Vabariik

1918.aasta revolutsioon möödus Ahrensburgis suhteliselt rahulikult. Asutati tööliste ja soldatite nõukogu, mis koostöös valla esindajatega püüdis toiduainete jagamist võimalikult õiglaselt korraldada, et vältida vargusi ja spekuleerimisi.

Esimesed demokraatlikud valimised vallas – kus esmakordselt ka naistel valimisõigus oli – toimusid märtsis 1919.

Esimesed teated juutide elust Ahrensburgis on teada 18.sajandist, aga selle väikese kogukonna ajalugu lõppes 1927.aastal, kui nad ühinesid Wandsbeki juudi kogukonnaga. Kuni sinnani oli sünagoogina kasutatud ühe Vana Turu ääres oleva elumaja juurdeehitust.

Weimari vabariigi ajal kaotati aadel kui privilegeeritud seisus ära ja mõisade haldusüksused likvideeriti. Valla ja mõisa-alade liitmisel tekkis haldusüksus, mis hõlmas Ahrensburgi koos Beimoori, Kremerbergi ja Wulfsdorfiga.

Lossist saab muuseum

1920.aastate lõpul sattusid krahvid Schimmelmännid majandusliku surve alla, millele lisandus 1928 ka maksustamise eesõiguste kaotamine. Selle järel müüs krahv Carl Otto von Schimmelman suured tükid mõisa maa-aladest, peamiselt asunduste jaoks. Osaliselt müüdi maad ka ehitiste jaoks, mida vald tegelikult üldse ette ei olnud näinud. Kui lõpuks Schimmelmännidele Ahrensburgi lossist väljakolimine ees seisis, siis müüdi ka lossi väärtuslik inventar enampakkumisel maha. 1932.aastal, pärast 170 seal elatud aastat, kolis perekond Schimmelman lõplikult lossist välja ja veel samal aastal võis avalikkus lossi külastada. 1935 õnnestus hotelliomanik Hans Schadendorffil kindlustada loss ehitismälestusmärgina ja 1938 sai lossist schleswig-holsteini aadlikultuuri muuseum, majandatud selleks asutatud lossiühingu poolt.

Ühel esimesel suuremal erinäitusel olid välja pandud Alfred Rusti juhitud Stellmoori Tunneltali väljakaevamiste leiud. Ta avastas mitmed vana ja keskmise kiviaja põhjapõdraküttide leiukohad ja sai sellega esmakordselt tõestada jääaja inimese olemasolu Põhja-Euroopas. Ajajärku inimese arenguloos ümmarguselt 13 000 aastat tagasi nimetatakse sellest peale „Ahrensburgi kultuuriastmeks“. Oma teenete eest sai Alfred Rust 1965.aastal Ahrensburgi linna aukodanikuks.

Asunikud tulevad

Töötute olukorra parandamiseks otsustas Hamburgi senat rajada väike- ja kõrvalteenistuse asumeid. Selle idee pidid läbi viima asunike ühingud. Mõte oli selles, et vaesed perekonnad seal juurvilja kasvatamise ja väikeloomapidamisega ise ennast üleval peaksid. Pärast seda, kui selleks ette nähtud maatükid Hamburgi linnas olid välja antud, hakati ümbruskonnas otsima ja satuti endise Ahrensburgi mõisa maadest väljapakutud maatükkide peale.

Pärast alates 1923.aastast Hamburgi metrooliiniga U1 alates ühinemist olid olemas veel soodsamad tingimused uute asumite rajamiseks. Nii rajati 1930.aastatel Ahrensburgi valla maadele ja selle otseses naabruses asuvasse Bünningstedti mitmed asumid: Steinkamp, Reesenbüttel, Daheim, Bei den Tannen, Am Hagen ning suvemajade rajoonid Heimgarten ja Waldgut Hagen. See tõi kaasa märkimisväärse elanike kasvu ühe aastakümne sees (1930 – 5243 elanikku; 1939 – 8146 elanikku). Umbes 3000-st elanikust olid pooled abivajajad, sest nad olid kas töötud või mitte täie töökoormusega. Need asunikud olid vallale finantsiliseks koormaks. Töökohti peaaegu ei leidunudki, sest ei leidunud veel tööstusi. Peale selle pidi vald nendes asumites ka tänava- ja kooliehitisi finantseerima.

Asumite ja elanikearvu kasv olid aluseks sellele, et Ahrensburg juba 1930.aastatel linnaõigusi taotles ja ka positiivse vastuse sai. Sõja tõttu toimus see aga alles 1949.aastal. Selle põhjal sai linna volikogu siis hiljem iseseisvalt investeringute ja elamuehitusvahendite üle otsustada.

Ahrensburg haakristi all

Ahrensburgi loeti 19.sajandi lõpul SPD (Saksamaa sotsiaaldemokraatlik partei) maaregionide kantsiks, mis oli aga niinimetatud sotsialistide seaduse järgi tollal illegaalne. Esimene ofitsiaalne kohalik grupp moodustati 1903.aastal, alles 13 aastat pärast sotsialistide seaduse lõppu. Selle kõrval elas siin Weimari vabariigi ajal tundmatu arv kommuniste, samal ajal kui villade rajoonis valiti libealseid parteid, Tsentrumi- ja Saksa rahvuslikku rahvaparteid.

See muutus, kui Ahrensburg oma asukoha tõttu NS (natsionaalsotsialistide) organisatsioonide marsside keskuseks sai. Ahrensburg valiti 1927.aastal välja Stormarni kreisi esimese NSDP (Saksamaa natsionaalsotsialistlik partei) kohaliku parteigrupi asutamiseks. Selle põhjuseks oli see, et Ahrensburg omas liiklustehniliselt head ühendust ja ümbruses olevate külade elanikud tegid siin oma sisseoste ja käisid asju ajamas. Grupis oli, nende endi andmetel, vaid 20 liiget, aga samal aastal asutati veel ka SA (Sturmabteilung) grupp.

NS orgabisatsioonid olid siin institutsiooniliselt juba täielikult arenenud ja läbi proovitud propagandas ning hirmutamises, kui Adolf Hitler 1933.aastal NSDP-ga võimule tuli. Võimuletulekuga tasalülitati otsekohe kõik ühingud ja organisatsioonid. Ka ahrensburglased langesid NS –i ajal jälitamise, sundvõõrandamise ja mõrvamise ohvriteks. See tabas juute, puuetega inimesi ja poliitilisi teisitimõtlejaid, teiste ohvrigruppide kohta Ahrensburgis on praeguseni vähe teada.

Natsionaalsotsialistlik linnapea Scheele püüdis Ahrensburgi tuua ühte relvatehast, et suurendada kommunaalseid tulusid ja anda panus relvatööstusesse. II maailmasõja ajal, kahes ehitusjärgus- 1939/40 ja 1943/44 rajati sõjalaevastiku ülemjuhatusel tellimusel Beimoorwegi territooriumil üks tootmistehas, nn.Walter-Werk. See oli Kielis asuva allveelaevade relvastust tootva H.Walter KG (Kommandit Gesellschaft) haruosakond, mis valmistas torpeedode jaoks ülekandevõlle.

II maailmasõda

Kui 1939.aastal algas sõda, siirdusid ahrensburglased jälle sõduritena rindele. Alates 1940.aastast võis näha briti ja ameerika õhueskaadreid Hamburgi ja Berliini suunas lendamas ja tuli ette ka pommide allaheitmist. Ahrensburglased nägid kauguses, kuidas Hamburg 1943. aasta 24.juulist kuni 3.augustini operatsioon Gomorrha käigus puruks pommitati. Seejärel saabus Hamburgist Ahrensburgi suur põgenikevoor. Palju tuhandeid inimesi liikus läbi Ahrensburgi või nad jäid siia sugulaste juurde peavarju. Ka Wandsbeki kreisivalitsus purustati pommitamise läbi.

Tööjõuliste meeste, kes rindele olid saadetud, asemele toodi nüüd okupeeritud aladelt sunniviisiliselt nn.võõrtöölisi. Nad töötasid taludes ja ettevõtetes, tihti ka mitmetes korruga. Elanikud pidi vastavalt korraldusele neis nägema alaväärtuslikke inimesi ja igasugune suhtlemine nendega oli ebasoovitav.

Sõja lõpp

3.mail 1945.aastal koos inglise tankide sissesõiduga lõppes ahrensburglastele II maailmasõda. Walter-Werk –ist sai kõigepealt tsentraalne vangilaager saksa sõduritele, siis järgnevalt ehitati see okupatsioonitruppide poolt välja tehniliseks tugipunktiks ja remonditöökojaks. Maanteel, mis tsiviilelanikkonnale suletud oli, seisis rivistatult kilomeetrite viisi sajad militaarsõidukid, tankid ja kahurid.

Schleswig-Holsteinis ei toimunud, kui õhurünnakud välja arvata, peaaegu mingit lahingutegevust, aga majandus oli täielikult omadega põhjas. Idapiirkondadest rinde eest pagenud põgenikud, errulastud sõdurid ja vabanenud võõrtöölised suurendasid elanike arvu 70 protsenti. Suurel tänaval (Große Straße) seati üles plekist katusealused, kus linna saabunud inimestele iga päev toitu valmistati.

Sõja puhkedes elas Ahrensburgis 8270 elanikku. Pommitatud Hamburgist tulnud isikutega tõusis elanike arv 12 470 –ni ja 1945.aasta algusesks, seoses rinde edasitungiga idas kasvas elanike arv ajuti üle 18 000.

Briti sõjaväevalitsus andis välja korralduse, mille järgi kõik vajalikud abinõud saksa ametiasutuste vastutusse läksid. Moodustati elamute valitsus ja korterikomisjon. Eluruumide võimaldamine oli peaaegu lahendamatu. Paljud koolid, kui nad just reservlaatsaretitena ei tegutsenud, toitlustusettevõtted ja suuremad elumajad muudeti hädapärasteks eluruumideks. Saksa ida aladelt välja aetud inimeste vooluga suurenes põgenike arv veelgi. 1946.aastal otsustas põgenike komisjon vastutuse võtmisest loobuda, kui veel rohkem põgenikke juurde tuleb. Elanikkonna toiduainetega varustamine oli ka veel 1947.aastal katastroofiline ja veel 1948.aastal oodati asjatult, et Briti tsoonis põgenike jaotamine õiglaselt toimuks. Linnaõiguste saamise järel 1949.aastal sai linnavalitsus Marchall-plaani kaudu subventsiooni, et alustada 1950.aastal korterite ehitamist.

Ahrensburg on linn: 1949 – 2013

Lõpuks ometi linn!

Sellest peale kui Ahrensburg linnaõigused sai, valivad kodanikud endale linnavolikogu. Linnavolinikud töötavad välja ettepanekuid linnavalitsuse tegevuseks. Ahrensburgi juurde liitmisega 1974.aastal kuuluvad ka Ahrensfeldi elanikud linnavolikogu valijate hulka.

1945.aastal lubas Briti sõjaväevalitsus jälle poliitiliste parteide tegutsemise. SPD-, FDP- ja CDU- poolehoidjad asutasid selle peale kohalikke grupe ja sidusid end kommunaalpoliitikaga. Kogu linnas anti alates 1950.aastast välja uusi ehituspiirkondi ja rajati elamuid, kuna Ahrensburg sai nüüd linnana subventitatsioon ERP –lt (European Recovery Programm, Marshall-Plan). Nüüd ehitati mitte ainult pindaladele, vaid ka kõrgusesse: kõigepealt kahe- kuni kolmekordseid elamukomplekse, mõne aja pärast aga ka juba kaheksakordseid elumaju. Põllumajanduslikud kõlvikud muudeti ehitusaladeks ja rajatavad asumid said tihedama asustuse. Elamuehituse kõrval arendati ka tööstuse rajamist ja nende abinõude abil võidi elanikkonna sõjajärgset viletsust pikka-mööda leevendada. Alustati investeerimist infrastruktuuri: ehitati välja kanalisatsioonivõrk ja rajati veepuhastusjaam.

Majandusime ja „rasvased aastad“ Ahrensburgis

Linnaõiguse saamise ajal, 1949.aastal, oli Ahrensburgis veel 40 talukohta. Need tõrjuti elamuehituste ja tööstuste rajamisega järk-järgult välja, nii ka sellega seotud maakäsitööndus.

Heaolu kasvust tingituna edenesid selle asemel autoremondi ja ehitusalased ettevõtted. Ahrensburgi mõlemad tööstuspiirkonnad - West ja Nord – andsid tööd mitmel erialal. Ahrensburg asub väga soodsalt Hamburgi ümbruskonna piirkondliku planeerimise arenguteljel. Stormarni majanduse- ja ülesehituse seltsi (WAS) ja nn. tsoonäärsete alade edendamise programmi abil sai ikka enam ahrensburglasi oma ettevõtetele krunte.

1950. ja 1960.aastatel domineersid Ahrensburgi südalinnas perekondlikud jaekaubandusettevõtted – toiduainete ja segakaupade ärid. Seal leidsid isegi meierei ja lihakauplus koos oma tapamajaga. 1960.aastatel avati esimesed raadio- ja televiisoriärid ning ehitati moodsad tanklad.

Edukas tööstuspiirkond ei toonud ainult töökohti, vaid ka pidevalt kasvavaid sissetulekuid maksude pealt, nii et alates 1960.aastatest sai aina rohkem infrastruktuuri investeerda. Ülesannete suurenedes kasvas ka linnavalitsus ja linnaametnike arv. 1960.aastate lõpus olid linnavalitsuse osakonnad jagatud kuue erineva hoone vahel linnasüdames, kuna vana raekoda oli liiga väikseks jäänud. 1969/70 ehitati seetõttu uus raekoda ja linn sai – linnavolinike vaieldamatul tahtel – raekoja platsiga endale uue keskuse.

Raekoja platsi moodsa keskuse ümbrusse ehitati nelja- kuni viiekordsed elamukompleksid, Große Straße äärsed vanad talupoegade ja käsitöölise majad lammutati ja nende asemele ehitati neljakordsed elamud. Nii saadi juurde hädavajalikku eluruumi, kesklinna iseloom muutus sellega püsivalt.

1970.aastatel alustati kooliehitusprogrammiga ja rajati noorte, spordi ja seenioride asutusi. Samal ajal tegeleti tänavaehitusprojektidega: kõigepealt ümbersõidutee Ostring kuni Großhansdorfini, hiljem kuni autokiirteeni ja kesklinna tangente Woldenhornini. Vaatamata linnakodanike protestidele ehitati sillaehituse tõttu Bahnstraße läbijuhtimiseks tunnel. Samas ehitati suurejoonelisi avalikke asutusi nagu linnaraamatukogu ja sisebassein. Raudteejaama juurde rajati parkimismaja.

Poliitika – kodanike kaasärääkimine

Üledimensiooniliste ehitiste vastasest protestiliikumisest 1960. ja 1970.aastatel kasvas 1969 välja WAB (Wählergemeinschaft Ahrensburg für Bürgerbeteiligung – Ahrensburgi valimisühendus kodanike osavõtuks) partei, sinna juurde tuli 1980 keskkonna- ja anti-aatomi liikumisest sündinud roheliste kohalik grupp. Koos CDU, SPD ja FDP- ga seavad eelpoolnimeatud üles linnavolinikke. Need töötavad erikomisjonides välja otsused, mida volikogu peab kinnitama ja mida linnavalitsus läbi viib. Ka kontroll toimub läbi linnavolikogu.

1950. kuni 1998.aastani kehtis Schleswig-Holsteinis nn. magistraadi põhiseadus, mille järgi linnavalituse eesotsas oli koosseisuline linnavolikogu poolt valitud linnapea, kes ka ise hääleõigust omas. Linnapeade hulka, kes tollal Ahrensburgi arengule kehtvalt kaasa aitasid, kuulusid Kurt Fischer ja Manfred Samusch.

Pärast muudatusi Schleswig-Holsteini kommunaalpõhikorras 1998.aastal valitakse linnapea kui linnavalitsuse juhataja otse kodanike poolt, aga tal ei ole komisjonides enam hääleõigust. Samal aastal valiti esimese naisena linnapeaks Ursula Pepper. Kodanikud said uue kommunaalpõhikorra järgi rohkem kaasärääkimise võimalusi: võib moodustada nõukogusid, kellel on komisjonides kaasärääkimise õigused. Seetõttu on Ahrensburgis noorte-, puuetega inimeste – ja seenioride nõukogud. Peale selle on kodanike otsustused võimalikud nii kommunaalsel kui ka maakonna tasandil.

Kõige tugevam fraktsioon volikogus seab üles volikogu esimehe. See on represatiivne amet ilma haldusjuhtimise ülesannetega.

Tugev majandus

Hamburgi ettevõtted asusid ka järgnevatel aastakümnetel Ahrensburgi, enne taasühinemist profiteerisid nad ka nn. tsoonäärste alade edendamise programmi läbi. Ahrensburgi majandus kasvas isegi Hamburgi ümrusega võrreldes üleproportsionaalselt, töötuse protsent oli siin kaugelt alla liitvabariigi keskmise. Praegune majandusharude segu kolmes tööstuspiirkonnas peegeldab linna esimeste aastate põllumajandusliku karakteri muutumist 1960./1970.aastatel põhiliselt tootvaks töötuseks ja sealt edasi nüüdseks kasvavaks teenindussektoriks. Praegusel ajal on linnas 17 000 sotsiaalkindlustuskohustuslikku töökohta. 70% nesi moodustavad töökohad teenindussektoris.

Ahrensburg kasvab edasi

Pärast seda kui suurem eluruumide puudus 1970.aastatel oli kõrvaldatud, hakati linna äärealadele uusi asumeid planeerima. 1977.aastast rajati uus linnaosa Gartenholz, 1990.aastate lõpul järgnes Ahrensfelder Redder ja endisel

uurimisterritooriumil Wulfsdorfi linnaosas tekkisid privaatselt planeeritud, generatsioonide haaravad elamuprojektid „Allmende“ ja „Wilde Rosen“. Pideva majanduse ja elanikkonna kasvu tõttu on elamispinna nõudlus jätkuvalt suur. Linnavolinikud reageerivad sellele väiksemate asumite planeerimise ja olemasolevate alade tihendamise ning uue elurajooni Buchenkamp rajamisega. Praegu kerkib uus asum nn. Erlenhofis.